

**Міністерство освіти і науки України.
Тернопільський національний економічний університет
Кафедра філософії та політології**

**КУРСОВА РОБОТА
ІЗ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПОЛІТИКИ
на тему:
«НАЦІОНАЛІЗМ ЯК РІЗНОВИД ПОЛІТИЧНОЇ ІДЕОЛОГІЇ ТА
ПРАКТИКИ»**

Студента II курсу групи ПОЛ -21
Безкостого Романа
Керівник: професор
Рудакевич Олег Михайлович

Тернопіль – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 НАЦІОНАЛІЗМ ТА ЙОГО РІЗНОВИДИ.....	4
1.1. Націоналізм: поняття та різновиди	4
1.2. Український націоналізм.	7
1.3. Історична генеза націоналізму в Україні.....	16
РОЗДІЛ 2 УКРАЇНСЬКА САМОСТІЙНА СОБОРНА	
ДЕРЖАВА.....	19
2.1. Інтергральний націоналізм	19
2.2 Програмні настанови НВР «Правий сектор», спрямовані на самовизначення української нації та державотворення	26
ВИСНОВКИ.....	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	45

ВСТУП

Актуальність теми зумовлена тим, що націоналізм в сучасному суспільстві займає важливу нішу. Націоналізм — це ідеологія, яка ставить у центрі своїх інтересів націю і прагне сприяти її розквіту. Розглядає нації у двох вимірах, ті які вже здобули державу і, ті які стали на шлях боротьби за свою державу.

Націоналізм виступає як політика що забезпечує реалізацію загальнонаціональних інтересів також на державному рівні захищає націю та створює умови для її відтворення і розвитку.

Об'єктом дослідження виступає націоналізм як різновид політичної ідеології та практики.

Предметом дослідження дослідження історичної генези, сутнісних ознак і типології націоналізму, як світової та вітчизняної історії та сьогодення.

Метою дослідження є охарактеризувати націоналізм як різновид політичної ідеології та практики.

У курсовій роботі буде вирішено такі завдання:

1. Проаналізувати сутність, чинники і етапи розвитку націоналізму на його різновидів.
2. З'ясувати історію формування концепцій українського націоналізму. Вплив українських націоналістів на формування української нації.
3. Дослідити сучасний стан формування національної держави в Україні.
4. Визначити проблеми та перспективи здобуття українцями Української Самостійної Соборної Держави.

РОЗДІЛ 1 НАЦІОНАЛІЗМ ТА ЙОГО РІЗНОВИДИ

1.1. Націоналізм: поняття та різновиди

Націоналізм - ідеологія і напрямок політики, базовим принципом якої є вища цінність нації та її основа в процесі державотворення. У націоналізмі є безліч течій, деякі з них суперечать один одному. Як політичний рух, націоналізм прагне до захисту інтересів національної спільності у відносинах з державною владою.

У своїй основі націоналізм проголошує вірність та відданість своїй нації, політичну незалежність від інших націй і роботу на благо власного народу, об'єднання національної самосвідомості для практичної захисту умов життя нації, її території мешкання, економічних ресурсів і духовних цінностей. Націоналізм спирається на національне почуття, яке схоже з патріотизмом. Ця ідеологія прагне до об'єднання різних верств суспільства, не дивлячись на протилежні класові інтереси. Вона виявилася здатною забезпечити мобілізацію населення ради загальних політичних цілей в період переходу до капіталістичної економіки.

Націоналізм - це насамперед ідеологія, яка включає наступні елементи:

- Існування націй. Націоналізм стверджує, що людство законами природи поділено на фундаментальні одиниці - автономні та самодостатні нації, які відрізняються набором певних якостей.

- Суверенне право нації на самовизначення. Національні проекти можуть здійснюватися тільки у власній державі. Нація має право сформувати свою державу, яка має включати в себе всіх членів нації. Для кожної безперервного територіально-адміністративної одиниці політичні кордони повинні збігатися з культурно-етнічними. Таким чином, нація має вищої (суверенної) владою над

чітко обмеженою територією, в межах якої проживає досить однорідне населення.

- Первинність нації в державотворчому процесі. Нація є джерелом всієї політичної влади. Єдиним легітимним типом уряду є національне самоврядування. Кожен член нації має право безпосередньо брати участь у політичному процесі. Тим самим націоналізм символічно прирівнює народ до еліти.

- Національна самоідентифікація. Необхідною умовою є спільність мови та культури для всього населення в межах єдиної адміністративно-територіальної одиниці. Люди ототожнюють себе з нацією ради свобод і самореалізації. З іншого боку, нація гарантує членство і самоідентифікацію навіть тим, хто не відчуває себе частиною жодної іншої групи.

- Солідарність. Однаковість досягається за рахунок об'єднання людей на ґрунті любові та братерства, а не шляхом нав'язування певної культури. Важливо, щоб члени нації відчували узи солідарності і діяли не однаково, а в унісон, соизмерять свої зусилля з прагненнями інших.

- Нація як вища цінність. Відданість індивіда національному державі понад індивідуальних чи інших групових інтересів. Завдання громадян - підтримувати легітимність своєї держави. Зміцнення національної держави є головною умовою для загальної свободи і гармонії.

Загальне освіту. Люди, що складають націю, повинні мати доступ до освіти, яка необхідна для участі в житті сучасного суспільства.

Завдання націоналізму:

- національна автономія;
- національне об'єднання;
- національна ідентичність.

Дослідник Петер Альтер виділяє три основні види таких ідеологій – ліберальний(демократичний), інтегральний, реформаторський націоналізм.

Інтегральний націоналізм (від лат. *integro* відновлюю, поновлюю). Це націоналізм, що розвивається за умов відсутності чи ущемленої державності і має на меті колишнього становища нації, повноцінне її функціонування. Через умови становлення дуже часто цей різновид націоналізму характеризується ультрарадикалізмом, екстремізмом. Особливістю інтегрального націоналізму є ігнорування приватного інтересу, повне його підпорядкування національній справі, загальному інтересові.

Найбільш відомими прикладами реформаторського націоналізму П. Альтер вважає Японію та Туреччину із деякими застереженнями Китай, Єгипет та Іран після 1921 р.

Реформаторський націоналізм постав із потреби захисту, утвердження себе супроти економічного контролю, іноземного культурного впливу та політичної опіки. У той же час він пристосував західні моделі, аби модернізувати політичне та економічне життя в межах даного соціального порядку і оновити склеротичні адміністративні структури. Реформаторський націоналізм починався з оборонної позиції. Він був спрямований проти економічного контролю ззовні, проти чужого культурного впливу, проти політичної опіки західних держав.

Варто виділити ліберальний (демократичний) націоналізм, що здійснив вирішальний вплив на процес націоставлення у Західній Європі. Він обґрунтував ідейні засади цієї політичної практики, що виявилася найбільш успішною. Ліберальний націоналізм не вважав націю найвищою цінністю. Бог, гуманізм, свобода найбільш значимі для ліберального націоналізму цінності, але без здійснення свободи націй його вважали неможливим здійснити і ці вищі цінності. Він не був поєднаний з ксенофобією і вважав збереження нації як

культурної спільноти сумісним із здійсненням індивідуальних прав і свобод, як спосіб узаконення влади він ґрунтувався, по суті, на праві націй на політичне самовизначення у формі збігу кордонів держави з етнічними кордами. Цей вид націоналізму зумовив той спосіб формування національної держави, при якому одна нація стає провідною у національному русі, об'єднуючи навколо себе національні меншини у спільному політичному самовизначенні. «Провідний» етнос перетворює деякі елементи своєї етнокультури (мова, державні символи тощо) у засіб, що об'єднує всі етнічні групи в одну політичну спільноту. Під «етнічними групами» маються на увазі не лише «субетноси» провідного етносу (бойки, лемки, гуцули, русини), а також і національні меншини, тобто представники інших етносів, що мають десь-інде історичну територію свого проживання

1.2.Український націоналізм

«Я дух одвічної стихії, що зберіг Тебе від татарської потопа й поставив на грані двох світів творити нове життя.» - преамбула до декалогу українського націоналіста.[2]

Український націоналізм - громадсько-політичний рух, політична ідеологія що має на меті здобути, закріпити і розбудувати Українську Самостійну Соборну Державу(національну державу) – державу української нації на етнічних українських землях зі своїм власним суспільним ладом, відповідно до потреб і бажань українського народу, який би запевнив українській нації всебічний розвиток, або захист національної самобутності.

Явище українського націоналізму , ми можемо охарактеризувати як форму колективної свідомості та світогляду, центральним елементом якого є визнання незаперечності, природності права на існування та легітимності націй загалом і української нації зокрема.

«Націоналізм» як термін можна знайти в українській публіцистиці приблизно у 80 — 90-ті роки XIX ст. Важко сказати, з якої мови він був запозичений: німецької чи французької. Термін ототожнювався з певними почуттями, культурною ідентичністю або ж діяльністю, спрямованою на захист культурних та політичних прав нації.

У працях М.Дагоманова, присвячених українському руху, український націоналізм здебільшого виступає у контексті альтернативи шовінізмові. Грінченко в «Листах з України Наддніпрянської» серед українських діячів виокремлює «формальних націоналістів» та «національно свідомих» українців. [6,с.59]

Однією із найвизначніших у XIX ст. політичних підпільних організацій глибоко українського характеру було Кирило-Мефодіївське братство (товариство), яке розробило першу політичну програму для українства. Братство створила група молодих інтелектуалів — професор Київського університету Микола Костомаров, учитель з Полтави Василь Білозерський та службовець Микола Гулак. Воно отримало назву на честь відомих слов'янських братів-просвітителів, православних святих Кирила і Мефодія. Членами братства були також геніальний поет і художник Тарас Шевченко, письменник, педагог, видатний громадський діяч Пантелеймон Куліш, прихильник ідей Великої Французької революції Микола Савич, етнограф і фольклорист Панас Маркович. Провідна група товариства нараховувала 12 чоловік, а зв'язки з ним підтримували сотні людей. Окрасою його був геніальний Тарас Григорович Шевченко, син кріпосного селянина, недавно лише визволений з кріпацької неволі. Надрукована у 1840 р. в Петербурзі перша збірка його поезій «Кобзар» мала величезний вплив на піднесення української національної свідомості. Соціальний склад братства відрізняється від складу масонських лож і політичних гуртків першої чверті століття, членами яких були здебільшого

представники аристократичних кіл. Ряди Кирило-Мефодіївського товариства поповнювали переважно діти бідних дворян, урядовців і селян. Куліш походив з сім'ї вільних селян, Шевченко — з кріпаків, а Костомаров був позашлюбною дитиною російського поміщика та української кріпосної. Це були представники демократичної інтелігенції, яка вже утвердилася в керівництві культурницькими процесами в Україні і тепер розширювала свій вплив на політичну боротьбу українського народу.

Ідеологія Кирило-Мефодіївського братства є продовженням ідей українського національно-культурного відродження та поглядів діячів руху слов'янської солідарності і єдності. В ідейних позиціях братчиків відчувається вплив українського автономізму кінця XVIII — початку XIX ст., польських революційних рухів тих часів та декабристських програм. Відчутним в діяльності товариства було також християнське спрямування, що не лише відобразилося в його назві, а й формі самої організації, що наслідувала старі українські церковні братства, та у програмному документі — «Книзі битія українського народу» (інша назва — «Закон божий»). Головним завданням програма ставила досягнення християнських ідеалів справедливості, свободи і рівності в поєднанні з національною незалежністю, свободою та демократією кожного слов'янського народу.

У програмі відстоювався месіанізм українського народу: найбільш пригноблений і зневажений, а водночас — найбільш волелюбний та демократичний, він звільнить росіян від їхнього деспотизму, а поляків від аристократизму.. Вона вироблялася в гострих дискусіях, передусім між Костомаровим, Шевченком і Кулішем. Спираючись на цей факт, більшість радянських істориків та літературознавців стверджували, що в середовищі кириломефодіївців існували дві течії — «реакційна» і «революційна». Насправді, незважаючи на наявність більшої чи меншої радикальності поглядів,

члени братства не протиставляли своїх позицій, а узгоджували їх, намагались поєднати, шукали спільних положень. В результаті те, на чому Куліш наголошував в національному питанні, Костомаров — в християнській і загальнолюдській етиці, Шевченко — в соціальних проблемах, увійшло в «Книгу биття українського народу».

Соціальна програма містила в собі два пункти: скасування кріпацтва і поширення освіти серед народу.. Історичне значення ідей Кирило-Мефодіївського братства стає більш зрозумілим на тлі того, що в 30-х роках російський уряд устами свого головного «ідеолога», міністра освіти графа С.Уварова, проголосив нову ідеологічну основу російського царизму: «самодержавство, православ'я, народність». З них перші два були старими і зрозумілими, а третій, продиктований пристосуванням до нових віянь із Європи, означав не те, що розуміли під словом «народність» на заході, а русифікацію народів Російської імперії, духовне їх підкорення, позбавлення власних національних ознак. Уряд був впевнений, що «малороси», які займали багато урядових посад, відігравали значну роль в діяльності духовної сфери імперії, підтримають цей процес асиміляції. Уваров призначав високоосвічених молодих «малоросів» на високі посади, просував їх, нарощуючи їм кар'єру. Ця лінія проявилася в призначенні першим ректором Київського університету тридцятирічного Михайла Максимовича, протегуванні Ізмаїлу Срезневському та ін. їхніми вихованцями були Пантелеймон Куліш та Микола Костомаров. Офіційні кола вважали українську і російську культури складовими єдиного потоку. Доки українська культура не виходила за межі лояльності імперії, царизм вважав її своєю. Однак у 30-40-х роках українська культура вже була чітко відокремленою від російської, і в цьому велику роль відіграли Костомаров, Куліш і Шевченко. Тим самим діяльність кириломефодіївців поклала початок новій добі в російсько-українських відносинах. Це був

відчутний удар по самодержавству, по його політиці й ідеології, і тому царизм жорстоко відреагував на нього, заарештувавши у 1847 р. всіх його членів за доносом студента О. Петрова. Микола I особисто керував слідством і винесенням вироків членам товариства. Всіх, крім Шевченка, покарали засланням у віддалені райони без права повернення в Україну. Найважче прийшлося Шевченкові, якого віддано в солдатчину на невизначений строк — під суворою наглядом, із забороною писати і малювати.

Жорстока розправа царизму з кириломефодіївцями викликала схвалення революційно налаштованих російських інтелігентів на чолі з Віссаріоном Белінським та лібералів, виразником настроїв яких виступив один із провідних лідерів російського слов'янофільства О. Хомяков. Останній відізвався про кириломефодіївців як про малоросів, заражених політичним безумством. У Белінського особливе роздратування викликало прагнення українських діячів писати українською, яка, на його думку, була мовою «малоросійської черні», а тому нею неможливо писати твори високої мистецької якості. Це свідчило про імперську обмеженість, як специфічну рису частини російської інтелігенції, їхньої національної ідеології та політичної культури.

Кирило-Мефодіївське братство не встигло здійснити своїх намірів, ініціатори організації ще не вийшли з кола теоретичних дискусій, коли її розгромили. Однак ідеї братерства глибоко проникли в свідомість тогочасної і наступної інтелігенції, надовго визначили головні напрями лінії українського національного відродження. Велика заслуга в розповсюдженні ідей братства належить творам Т. Г. Шевченка, «думи» якого належали не лише сучасникам, а й «ненародженим». Син кріпака, внук гайдамаки, Шевченко виніс зі своєї батьківщини, Звенигородщини, глибокі традиції боротьби за волю і жагуче її бажання. Там, на краю степів, де живі були ще спомини про козаччину, доживали віку очевидці Коліївщини, майбутній поет інстинктивно зрозумів

минуле. Його пристрасна поезія виходила за межі локального патріотизму та оплакування героїчного минулого. Вона будила національні почуття і давала бачення майбутнього українському народу.

У 1843-1845 рр. Тарас Григорович написав свої революційні поеми «Сон», «Кавказ», «Великий льох», «І мертвим, і живим...», «Заповіт». Звинувачуючи у поневоленні України російських царів та імператорів, Шевченко відкидає ідею нероздільності Малої і Великої Росії та лояльності до імператорів. Ніколи раніше українські інтелектуали так не протестували проти російського гноблення України. Всіма своїми творами Шевченко відстоював національне і соціальне визволення українського народу, його державність і незалежність. Увесь наступний український національний рух тією чи іншою мірою пов'язаний з творчістю поета, а його мученицька доля надихала на боротьбу, багато поколінь українців.

Підводячи підсумки соціально-економічного та суспільно-політичного й духовного розвитку Східної України в кінці XVIII — першій половині XIX ст., слід охарактеризувати цей період як один із найважчих і найскладніших: жорстока кріпосницька експлуатація, колоніальне гноблення, політична реакція, переслідування будь-якої вільної думки, розгром всіх спроб передової частини суспільства внести зміни в життя трудового народу. І, попри все, боротьба за ліквідацію кріпосництва, за національне відродження українського народу, його культури і мови.

Криза кріпосництва і швидке зростання товарно-грошових відносин, суспільно-політичні рухи, повстання декабристів і польських революціонерів, селянські виступи, діяльність кириломефодіївців та інших українських національно-визвольних груп розхитували царизм і готували радикальні реформи. Кирило-Мефодіївське братство своїми ідеями і діяльністю зміцнило

традиції боротьби української інтелігенції, більшості народу за національне визволення.

У ХІХ — ХХ ст. відбувся поділ українського національного руху на окремі течії. Їхня боротьба призвела до ідеологізації і політизації поняття «націоналізм». Українські соціал-демократи сповідуючи марксизм ототожнили «український націоналізм» із «буржуазною інтелігенцією» яка намагалася очолити визвольний рух мас. Саме тоді вони запровадили поняття «український буржуазний націоналізм».

Це зазначає Григорій Касьянов у своїй книзі «Теорія нації та націоналізму» яка вивчає аспекти які мають важливе значення у формуванні українського націоналізму, як політичну ідеологію та практику.

«Лев Юркевич писав у 1910 р. про те, що «з відродженням неісторичних націй, з національною самоорганізацією в них кляс — національна буржуазія, яка називає себе «інтелігенцією», намагається стати на чолі народу, прикривається патріотичною ідеологією, котрою зодушевлює «інтелігенція» народ на сліпу їй службу» » [15,с.303]

Українська ліберально-демократична інтелігенція також відмежовувалася від «націоналізму», ідентифікуючи його з радикально-націоналістичною ідеологією, шовінізмом. В дусі цієї традиції вживав термін «націоналізм» М. Грушевський у своїх публіцистичних працях. Навесні 1917 р. він згадував про те, що він та його однодумці завжди виступали проти націоналізму маючи на увазі шовінізм, наголошував на тому, що захисники українців не будуть націоналістами.

Термін «націоналізм» досить активно вживали діячі українського руху, які справді висловлювали деякі радикально-націоналістичні, ксенофобські ідеї. Йдеться про М. Міхновського та його оточення, які в 1902 р. створили Народну українську партію.

«Головна причина нещастя нашої нації – брак націоналізму серед ширшого загалу»[16]

Писав у 1905 році М. Міхновський.

«...Коли справедливо, що кожна нація з огляду на міжнародні відносини хоче вилитись у форму незалежної самостійної держави; коли справедливо, що тільки держава одноплемінного національного змісту може дати своїм членам нічим не обмежену змогу всестороннього духовного розвитку й осягнення найліпшого матеріального гаразду; коли справедливо, що пишній розквіт індивідуальності можливий тільки в державі, для якої плекання індивідуальності є метою, — тоді стане зовсім зрозумілим, що державна самостійність є головна умова існування нації, а державна незалежність є національним ідеалом у сфері міжнаціональних відносин...» [14]

Саме в цей період в політичній свідомості української інтелігенції сформувалося розуміння «українського націоналізму» як радикальної ідеологічної течії і політичного руху з елементами національної винятковості, агресивності і ксенофобії. Після поразки української революції 1917—1921 рр. термін «націоналізм» отримав монополію у радикальних націоналістичних колах українського руху як на еміграції, так і на тих етнічних українських землях, що були завойовані державами-сусідами.

Організаційні витoki українського націоналізму були пов'язані з діяльністю Української військової організації (УВО), яка виникла 1920 р. у Празі. Ініціатором її створення стала група старшин УСС та УГА на чолі з Є. Коновальцем. Головною метою УВО була Українська Самостійна Соборна Держава(УССД), яка мала бути здобута в результаті загальнонаціонального повстання українського народу проти окупантів. Для підготовки виступу УВО планувала відповідним чином впливати на настрої українців та поширювати серед них дух непримиренності до загарбників, її підпільна діяльність зводилась

головним чином до індивідуального терору, щодо представників окупаційної влади, дезорганізації комунікацій, експропріації та знищення майна державних установ.

Крім УВО, значний вплив на розвиток західноукраїнського суспільства міжвоєнної справила діяльність головного ідеолога українського націоналізму Д. Донцова. У своїх Працях він обстоював т.зв. інтегральний націоналізм, згідно з яким кожен націоналіст зобов'язаний був інтегрувати всі свої помисли і вчинки зі справою розвитку національно-визвольної революції. Д. Донцов виступав за зверхність колективного над індивідуальним, елітарного над масовим, національного над вселюдським. Нація оголошувалася абсолютною цінністю, а здобуття незалежної держави — головною метою.

Публікація у 1926 р. книги Д. Донцова «Націоналізм» та видання праць ідеологів ОУН Ю. Вассіяна, М. Сціборського та інших у 1920 — 30-ті роки привели до того, що ідентифікація «українського націоналізму» з відповідним політичною ідеологією та рухом (ОУН) стала усталеною традицією. ,

«Дмитро Донцов — лицар волі і думки, духа і чину, це колосальна особистість: живий приклад, живий докір, живий пострах. Він манить багатьох, але багатьох відлякує»,— так характеризує Донцова В. Іванишин. [7,с.98]

Нелегальна революційна діяльність УВО й твори Д. Донцова дали поштовх до формування й об'єднання численних молодіжних націоналістичних груп як у Західній Україні, так і за її межами. Впродовж 1927—1928 рр. відбулося злиття УВО й низки націоналістичних організацій, які наприкін. січня — на поч. лютого 1929 р. на установчому конгресі у

У Відні проголосили утворення Організації українських націоналістів (ОУН). Головою Проводу українських націоналістів обрали Є. Коновальця,

керівника УВО. Головною метою ОУН проголошувалося встановлення незалежної соборної національної держави на всій українській етнічній території. Реалізувати мету планувалося шляхом національної революції. Домінуючою силою українського суспільства мала стати ОУН, яка відкидала будь-який партійний чи класовий поділ і представляла себе як рух, а не партію. Економіка майбутньої держави мала поєднувати як приватну, так і націоналізовану та кооперативну форми власності.

У політичній діяльності ОУН дотримувалася тактики "перманентної революції", яка передбачала регулярні збройні акції проти окупантів. Такі дії поряд із каральними заходами польської влади мали довести українське суспільство до стану постійного революційного кипіння, яке у відповідний момент переросло б у всенародне повстання. Крім того, численні терористичні акти, експропріації майна, диверсії мали привернути увагу міжнародної громадськості до "українського питання", стримати приплив польських колоністів, сприяти надходженню коштів для революційної діяльності.

Активність ОУН на західноукраїнських землях значно зросла після того, як із червня 1933 р. крайовий провід очолив енергійний і рішучий С. Бандера. Він підготував два резонансні політичні вбивства, щоб помститися за наругу над українським народом: 21 жовтня 1933 р. було застрелено аташе радянського консульства у Львові О. Майлова як представника комуністичного режиму, котрий організував колективізацію і голодомор у Радянській Україні, а 15 червня 1934 р. — міністра внутрішніх справ Польщі Б. Перацького, відповідального за проведення "пацифікації".

Боротьба з польськими загарбниками давалася дорогим коштом для оунівців, на яких у випадку невдачі чекали репресії. Чимало їх було ув'язнено, окремі, як Ю. Головінський, В. Білас, Д. Данилишин, загинули у сутичках з поліцією чи були страчені владою. Особливо великого розмаху набрала

каральна акція після вбивства Б. Перацького, в результаті якої заарештували практично весь крайовий провід ОУН у Галичині на чолі з С. Бандерою. Але мужня поведінка останнього, як і інших обвинувачуваних, на судовому процесі, зокрема відмова виступати польською мовою, постійна демонстрація належності до ОУН, справили великий моральний вплив на західних українців, здобули йому широку популярність. У 1936 р. С. Бандеру та його соратників — М. Лебеда і Я. Карниця засудили до смертної кари, яку згодом замінили на довічне ув'язнення. (Після розвалу Польської держави у вересні 1939 р. вони, як й інші націоналісти, вийшли з тюрми.)

1.3. Історична генеза націоналізму в Україні

Український націоналізм виник в інтелектуальному середовищі (еліті) та сформував набір доктринальних принципів і, зрештою, вийшов на рівень політичної організації, став рухом.

Український націоналізм пройшов три фази розвитку:

- зародився у XVIII-XIX ст;
- сформувався як національний світогляд увібравши у себе національну ідентичність та самобутність;
- наприкінці XIX ст. оформився як ідеологія та політичний рух.

Український націоналізм був реакцією на модернізаційні процеси, а не їх наслідком. Модернізаційні процеси підсилювали асеміляцію української нації, оскільки створювали відчуження сільської культури від міської в ареалі традиційно-аграрної культури української інтелігенції.

На західній Україні націоналістичний рух розвивався під впливом ідей які прийшли з наддніпрянщини, маючи більш сприятливі умови для розвитку поширювався у рамках громадянських інститутів. У конкуренції з польським націоналізмом, що розвивався у регіоні в цей період, український націоналізм

отримав радикальні ознаки і остаточно сформувався під час української революції 1917-1921 рр. та її поразки.

Розвиток у Наддніпрянській Україні зустрів протидію політичного режиму. Це ослабило розвиток руху але стало причиною створення національного радикалізму ідеологами якого стали М.Міхновський та Д.Донцов.

У період радянської України націоналізм зазнав спротиву у всіх аспектах розвитку від тодішнього правлячого режиму. Націоналістичні організації та діячі які сповідували націоналізм у період 1950-80-ті роки зазнали переслідувань. Націоналізм як ідеологія у правлячій пропаганді отримала суто негативне значення, проводилась русифікація населення та насадження інтернаціональних радянських ідей.

Варто зазначити на території Західної України до анексії Радянським Союзом український рух розвивався у трьох напрямках: соціально-психологічному, ідеологічному та політичному. Після анексії – зберігся на соціально-психологічному рівні.

У даний ситуації велику роль відіграла українська діаспора. Саме націоналізм діаспори став рушійною силою у підтриманні націоналістичного руху в Україні наприкінці 1980-х – на початку 90-х років.

У період «перебудови» український націоналізм відновлюється як ідеологія та політичний рух. В сучасній Україні український рух представлений на всіх рівнях та став традиційним для деяких регіонів держави та активно поширюється по всій території.

Також варто зазначити окремі особистості та об'єднання які протягом історії державотворення та національного самовизначення українців зробили вагомий внесок у даний процес та формування українського руху:

РОЗДІЛ 2

УКРАЇНСЬКА САМОСТІЙНА СОБОРНА ДЕРЖАВА

2.1.Інтергральний націоналізм

Питання про еволюцію так званого «інтегрального націоналізму» заслуговує особливої уваги з двох причин. По-перше, саме цей різновид українського націоналізму залишається предметом надзвичайно гострих дискусій у наукових колах. І це зрозуміло: в самій Україні і в зарубіжжі діють політичні /318/організації, які вважаються представниками цього напрямку націоналізму. У них є свої прихильники і противники, тож науковці, часом не по своїй волі, опиняються в центрі цих контрверсій.

По-друге, є суто науковий аспект проблеми: потребують уточнення термінологія і поняття, що застосовуються в аналізі «інтегрального націоналізму», і, зрештою, необхідно з'ясувати місце і роль цього напрямку в загальній еволюції українського націоналізму.

По-третє, як ми вже зазначали вище, український націоналізм у формі організованого політичного руху розвивався здебільшого саме як «інтегральний націоналізм».

Передусім, мабуть, варто прокоментувати сам термін «інтегральний націоналізм». Як відомо, він виник у Франції на початку ХХ ст. і застосовувався для ідентифікації екстремального напрямку французького націоналізму, в якому змішувалися елементи тоталітаризму і монархізму. Дослідники здебільшого використовують термін «інтегральний націоналізм» як родове поняття, в рамках якого об'єднуються європейські праворадикальні тоталітаристські рухи першої третини ХХ ст. (До речі, це ще один приклад того, як ідеологічний винахід переходить у наукову термінологію: К. Гейз «легітимізував» цей термін як науковий, хоча він свого часу був самоназвою цілком конкретного націоналізму.)

Дж Армстронг, спираючись на висновки К. Гейза, дає такі характеристики «інтегрального націоналізму»:

1. Віра в те, що нація є найвищою цінністю, якій мають бути підпорядковані усі інші, тобто йдеться про тоталітаризм.

2. Апеляція до містичної ідеї єдності всіх особистостей, що складають націю, зазвичай основаної на тому припущенні, що в одне органічне ціле їх об'єднують біологічні характеристики або необоротні наслідки спільного історичного розвитку.

3. Підпорядкування раціональної аналітичної думки «інтуїтивно правильним» емоціям, ірраціональність.

4. Наявність харизматичного лідера чи еліти націоналістів-ентузіастів, які вважаються уособленням «волі нації».

5. Культ дії, війни та насильства, які вважаються вираженням «вищої біологічної життєздатності нації»

Ці риси, на думку Дж. Армстронга, були спільними для націоналістичних рухів, що з'явилися в Європі у 1920-ті роки. Український «інтегральний націоналізм» у цьому плані не став винятком, тим більше, що як рух та ідеологія він значною мірою був продуктом копіювання європейських зразків. І. Лисяк-Рудницький вважав, що «у доктрині націоналізму є відгомін ірраціоналістичних, волюнтаристичних і віталістичних теорій, що користувалися в той час популярністю в Західній Європі (Ф. Ніцше, А. Бергсон, Ж. Сорель, Г. Лебон, О. Шпенглер та ін.)». Щоправда, на думку Дж. Армстронга, в українському варіанті «інтегрального націоналізму» можна знайти «міцні елементи ліберальних, демократичних, а також і християнських принципів, навіть якщо учасники руху на словах заперечували їх. У практичній діяльності навіть найрадикальніших груп ніколи не бракувало пошани щодо формальної освіти, установленого авторитету, права на індивідуальний та громадський вибір» .

Ми не будемо сперечатися щодо правомірності застосування терміна «інтегральний націоналізм» до українського радикального націоналізму 1920 — 30-х років, нагадаємо лише, що самі представники цього напряму користувалися іншими самоназвами: «організований націоналізм», «революційний націоналізм» тощо. Термін «інтегральний націоналізм» ми визнаємо як «робочий».

Зауважимо також, що поряд з «інтегральним націоналізмом», уособленням якого дослідники вважають Організацію Українських Націоналістів (ОУН) та її попередників (Легія Українських Націоналістів, Союз Української Націоналістичної Молоді та ін.) існував споріднений з ним, але дещо відмінний варіант радикального, тоталітарного націоналізму, так званий «донцовський» націоналізм. Між донцовським «чинним націоналізмом» і так званим «організованим націоналізмом» (ідеологія і рух ОУН), хоча вони й були спорідненими явищами, існували досить серйозні розбіжності. «Організований націоналізм» при всіх своїх крайнощах пропонував певну конструктивну програму і мав риси систематизованого світогляду, політичної доктрини, тоді як «чинний націоналізм» Д. Донцова був, передусім, набором емоційних закликів і не являв собою системи. З іншого боку, навряд чи ОУН мала б такий успіх і вплив у західноукраїнському суспільстві кінця 1920 — 1930-х років, коли б психологічний ґрунт не був підготовлений «донцовським» націоналізмом.

Одна з найпопулярніших тез ідеологічних критиків і противників українського «інтегрального націоналізму» — його спорідненість, духовна й ідеологічна, з німецьким націонал-соціалізмом та італійським фашизмом. До певної міри ця теза, якщо відмовитися від примітивного ідеологічного таврування самими термінами («фашизм», «нацизм»), відповідає дійсності. Деякі ідеологи ОУН безпосередньо запозичували ідеологічні конструкції італійських фашистів, а очевидна орієнтація на Муссоліні й Гітлера як на основні фігури в ревізії Версальської системи, що позбавила Україну будь-яких сподівань на незалежність, є загальновідомою. Культ сили й дії, волюнтаризм, ірраціоналізм, харизма лідера, елементи расистських теорій тощо — усе це також споріднює український «інтегральний націоналізм» з фашизмом і нацизмом.

Проте варто звернути увагу також і на фундаментальні розбіжності, що дають підстави відмовитися від методу формальних аналогій і не ототожнювати український «інтегральний націоналізм» з нацизмом і фашизмом. По-перше, український «інтегральний націоналізм» був ідейною течією і політичним рухом бездержавної нації, а якщо формулювати коректніше, нації, яка щойно втратила державність. По-друге, як зазначає І. Лисяк-Рудницький, німецький націонал-соціалізм та італійський фашизм були продуктом індустріальних і урбанізованих суспільств (щодо Італії 1920-х років як «індустріального й урбанізованого» суспільства можуть виникнути певні сумніви), тоді як український варіант «інтегрального націоналізму» виник в аграрному, економічно відсталому суспільстві. Тому, вважає дослідник, «найближчих родичів українського націоналізму» слід шукати серед партій цього типу в аграрних, економічно відсталих народів Східної Європи, таких, як хорватські усташі, словацькі глінківці, румунська Залізна Гвардія, польський радикально-національний союз тощо.

Зрештою, стверджує І. Лисяк-Рудницький, «український націоналізм був явищем генетично самостійним, хоч у своєму розвитку він зазнавав безперечних впливів з боку відповідних чужоземних зразків». На думку вченого, існував цілий комплекс соціально-економічних і політичних причин, що створили передумови для появи українського «інтегрального націоналізму»: господарський застій, безробіття інтелігенції, аграрне перенаселення, адміністративне свавілля поляків у Західній Україні й водночас — неефективність традиційних легальних українських партій, становище українців в СРСР тощо.

Можна погодитися з тим, що український інтегральний націоналізм виник на основі певних специфічних передумов, характерних саме для розвитку української нації у період між світовими війнами. І все ж таки слід враховувати,

що як ідеологія і рух він не був оригінальним явищем. Поява цієї течії була цілком природним наслідком поразки української революції 1917— 1921 рр. і водночас — виявом глобальнішої тенденції до радикалізації націоналістичних рухів у період після Першої світової війни. (Можна припустити, що будь-який націоналістичний рух, який розвивається в умовах нерозвиненого громадянського суспільства, матиме радикальний характер.) Водночас ідеологія «інтегрального націоналізму» являла собою цілу низку доктринальних запозичень із популярних на той час расових, етатистських, елітаристських та інших теорій, з долученням певних, традиційних для української політичної думки кінця XIX — початку XX ст., постулатів. Це стосується як «батька» українського радикального націоналізму Д. Донцова, так і найвидатніших теоретиків Організації Українських Націоналістів (М. Сціборського, Ю. Вассіяна та ін.).

Слід також уникати однобічності в оцінці деяких внутрішніх рис українського «інтегрального націоналізму». Наприклад, ця течія майже безумовно визнається тоталітарною. І це, певною мірою, відповідає дійсності: програми ОУН 1929 та 1939 рр. формулювалися як програми побудови тоталітарного монопартійного суспільства з елементами корпоративної системи на зразок італійської. Організаційна структура ОУН, принципи стосунків загалу і керівництва — все це також свідчить про тоталітарність «інтегрального націоналізму» як політичного руху. Проте існували серйозні розбіжності між деклараціями і практикою. По-перше, ОУН від самого початку свого існування не була єдиною організацією: зокрема, існував Провід з нечисленними структурами, що склалися з політичних емігрантів, і масова «крайова організація». Між ними постійно точилися суперечки, що врешті-решт призвело до розколу ОУН. Це ставить під сумнів ідею про «тоталітарну монолітність» ОУН. По-друге, відомо, що під час Другої світової війни ОУН змінила

ідеологічну орієнтацію з «тоталітарного націоналізму» на «демократичний націоналізм». Хоча це іноді й розглядається як тактичний крок, наступний розкол в ОУН (відхід «двійкарів») свідчить про те, що це було виявом певних внутрішніх тенденцій, що також змушує нас обережніше ставитися до звинувачень інтегрального націоналізму в «тоталітарності». Нарешті, після останнього розколу ОУН усередині 1950-х років, коли рух остаточно звільнився від ревізіоністів, його можна було б трактувати як тоталітарний, однак існування в умовах західних демократій сприяло його відходу від тоталітарних настанов.

Інше поширене уявлення про характерні ознаки «інтегрального націоналізму» — це культ ірраціоналізму, як протиставлення попередній «опортуністично-прагматичній» політичній традиції. Проте як у деяких духовних настановах, так і на практиці український «інтегральний націоналізм» сповідував цілком прагматичні, раціональні принципи. «Націоналізм релятивізував традиційні моральні цінності, — зауважував І. Лисяк-Рудницький, — підпорядкувавши їх вимогам політичної доцільності, згідно з принципом — «мета освячує засоби». Деякі публіцисти відкрито пропагували макіявеллізм».

Ці зауваження спрямовані передусім на те, щоб виробити більш диференційований підхід до проблем становлення та еволюції українського «інтегрального націоналізму», розуміння його місця в історії українського націоналізму загалом. Останнє питання потребує окремих зауважень.

Як відомо, сучасні дослідники (Дж Армстронг, О. Мотиль) протиставляють «інтегральний націоналізм» попереднім формам українського націоналізму. І. Лисяк-Рудницький також відокремлює його від «націоналізму в ширшому значенні, однозначного з патріотизмом і самостійництвом». Навіть у

рамках радикального націоналізму були спроби протиставити його історичні прояви: зокрема, Д. Донцов заперечував спорідненість «свого» націоналізму з націоналізмом М. Міхновського. Дослідник творчості Д. Донцова М. Сосновський стверджував, що «націоналізм Міхновського і «чинний націоналізм» Донцова єднає спільна назва і на цьому подібність між ними кінчається, не враховуючи ... окремих елементів другорядного значення». З іншого боку, публіцисти з різних таборів ОУН виводять генеалогію свого руху від братства «тарасівців» та М. Міхновського (щоправда, вони керуються передусім політичними, а не науково-аналітичними міркуваннями).

Мабуть, ці підходи можна узгодити. По-перше, «інтегральний націоналізм» хоча й був до певного часу єдиною організованою формою українського націоналізму, останній у вигляді елементів політичної доктрини був представлений у діяльності багатьох інших політичних течій як у Західній Україні міжвоєнного часу, так і на еміграції (згадаємо хоча б ідею незалежності і соборності України). По-друге, «інтегральний націоналізм» хоча й заперечував формальний зв'язок із попереднім етапом розвитку українського націоналізму, не був радикально новою ідеологією і абсорбував деякі елементи ідеологічних конструкцій попереднього етапу (зрештою, він мав що заперечувати!). По-третє, в рамках радикального напрямку українського націоналізму все ж таки простежується безпосередній «генетичний» зв'язок. Якщо вести мову про «чинний націоналізм» Д. Донцова, то загальновідомо, що визрівання деяких його ідей розпочалося ще напередодні Першої світової війни. Якщо придивитися уважніше до націоналізму ідеологів ОУН міжвоєнної доби, то стане очевидним, що вони будували свої конструкції не лише на запозичених на Заході теоріях, а й на певній історичній традиції.

Отже, «інтегральний націоналізм» і споріднений з ним «чинний» націоналізм Д. Донцова були специфічними виявами, формами загальнішого

явища під назвою «український націоналізм». Воно, у свою чергу, виникло й розвивалося на тлі подібних загальноєвропейських і світових процесів. Розуміння цього ставить нас перед необхідністю докладніше розглянути проблему взаємодії і взаємовпливів в історії українського націоналізму.

2.2. Програмні настанови НВР «Правий сектор», спрямовані на самовизначення української нації та державотворення

Національно-визвольний рух «Правий сектор» – українська військово-політична сила нового формату, що ставить собі за мету здобуття і побудову Української Самостійної Соборної Держави – національної держави українців. Об'єднує у своїй структурі 3 сегменти (структурні складові): Добровольчий Український Корпус «Правий сектор», Політичну Партію «Правий сектор», Організацію «Права молодь». Актуальними завданнями НВР "Правий сектор" є звільнення України з-під зовнішньої кремлівської та внутрішньої кланово-олігархічної окупації. Рух керується Програмою національного визволення та державотворення.

Політична Партія «Правий сектор» - українська партія передусім «вуличної політики», в другу чергу - парламентської політики. Особливе місце в її боротьбі займає співпраця з українськими громадами. Для Національно-визвольного руху «Правий сектор» Партія є засобом для здійснення націоналістичних революційних перетворень і в суспільстві, і в державі.

9 вересня 2017 року у Києві рішенням Конференції НВР «Правий сектор» затверджено політичну програму «Національного визволення та державотворення». Розглянемо основні програмні настанови даної політичної програми партії.

Назва програми вказує на суть написаного в ній, а саме те що НВР «Правий сектор» розуміє стан Української Держави, і те що українці вкотре борються за свою незалежність та існування нації на своїх етнічних землях.

У вступі є частина «Русь-Україна» яка підкреслює давнє коріння українців як Нації.

«Український народ вкотре за свою історію стоїть перед випробуванням власної державності. Сьогодні Україні, як і тисячоліття тому Русі, протистоїть безнаціональне ординсько-імперське утворення, засноване на засадах тиранії і терору. Це утворення не є ані державою російського народу, ані духовним чи етнічним правонаступником Русі. Бо Русь – це Україна!

Космополітичний Захід, з іншого боку, прагне розмивання державних суверенітетів, маргіналізації та нищення націй, розглядає український народ, як і будь-які інші народи, виключно як об'єкт сировинних додатків, а не як суб'єкт геополітичних перетворень. Суть такого геополітичного протистояння полягає у прагматичній боротьбі за енергетичні ресурси, суто економічні інтереси та світове панування.

Аби відстояти право на життя і право розпоряджатися власними національними багатствами (у першу чергу, природними ресурсами), сучасним тенденціям деградації народи можуть протиставити лише створення і всебічне зміцнення своїх національних держав.

У прагненні якнайповнішої самореалізації на своїй землі, український народ втілює принцип україноцентризму, який передбачає територіальні, військові, торговельні інтеграції лише на умовах, які прийнятні для українців в ім'я блага своєї нації. Ми послідовно дотримуємось головної мети українського націоналізму – здобуття та побудови Української Самостійної Соборної Держави (УССД).

Русь-Україна є невід'ємною частиною та колицкою як слов'янської сім'ї народів, так і європейської цивілізації. Саме тут перетинаються інтереси всіх світових держав, і саме тому внаслідок необдуманих та злочинних дій режиму

внутрішньої окупації, внаслідок складних глобальних процесів весь світ опинився на порозі світової війни.

Русь-Україна поверне собі провідну роль духовного та просвітницького центру цивілізації й перетвориться з арени боротьби неоімперських центрів на оплот миру, волі, справедливості та добробуту.

Задля забезпечення рівноваги і територіальної цілісності нашої країни ми виступаємо за повернення України до світового ядерного клубу та розвиток і модернізацію Збройних сил і всіх видів озброєнь. Це відповідатиме глибинним інтересам як самої Русі-України, так і всіх наших сусідів, братів і друзів. Народи Європи й усі народи світу залишатимуться нашими стратегічними партнерами за умови поваги до нашого суверенітету та безумовного визнання наших національних прав.

Досвід людства свідчить про те, що історичну перспективу має та нація, яка у ситуації ресурсної і ціннісної кризи в змозі забезпечити інноваційний та духовний прорив, що дозволить як їй, так і людській цивілізації вийти на новий етап свого розвитку. Русь-Україна має для цього всі умови та можливості.» [9,с.9-10]

Також у вступі є частина «Земля, кров, честь», де українці зазначаються як «господарі» та сформоване відношення до інших національностей які проживають в Україні.

«Українська нація – кровно-духовна спорідненість минулих, теперішніх і прийдешніх поколінь. На основі багатотисячолітнього досвіду наших предків – трипільців, аріїв, скотів, скитів, антів, русів, українців – ми на своїй землі будуємо і втілюємо у життя наше бачення майбутнього свого народу та світу в цілому. Служіння добру і справедливості є нашою честю.

Наше ставлення до людей інших національностей є прихильним до тих, хто разом із нами бореться за українську національну державу та допомагає у

цій боротьбі; нейтральним – до тих, хто не заважає нашій боротьбі за право бути господарями своєї долі на своїй землі; ворожим – до тих, хто протидіє справі українського національного відродження і державотворення.

Однак ці принципи не означають байдужість до проблеми неконтрольованої імміграції, яка сьогодні руйнує ідентичність Європи і завтра може зруйнувати українську. Рушій такої міграції – агресивна західна культура, що побудована на споживацтві та егоїзмі, та ненаситність олігархічного капіталу, що вимагає все дешевшої праці. Отже, заслуговують нашої пильної уваги не наслідки, а причини тенденції.

Ми розуміємо, що расове, етнічне, соціальне походження, стать, світогляд людини не можуть бути підставою для дискримінації доти, поки ці ознаки не стають знаряддям протидії нашому праву жити повноцінним національним життям на наших предковічних землях.» [9,с.10]

Програма складається з одинадцяти розділів та має більше сто двадцяти сторінок.

Розділи:

1. Встановлення конституційного ладу;
2. Дієве народовладдя;
3. Культура. Мова. Духовність;
4. Нова воєнна доктрина. Право на зброю;
5. Національна економіка;
6. Зовнішня політика;
7. Наука. Інноваційний прорив;
8. Енергетична і екологічна безпека;
9. Молодіжна політика. Освіта й виховання;
10. Здоров'я нації. Демографічна та міграційна політика;
11. Соціальна політика.

Варто зазначити що дана програма має на меті задати новий революційний вектор розвитку Української Держави. Кожен розділ поєднується з іншими і не суперечать один одному, що можна спостерігати в програмах інших політичних партій сьогодення.

У програмі запропоновані шляхи вирішення фундаментальних питань, вирішення яких дозволить українцям побудувати Українську Самостійну Соборну Державу(національну державу). А саме:

- визначення українців як титульну націю в Україні і закріплення на конституційному рівні;
- народовладдя;
- культура, мова, духовність;
- національна економіка;
- зовнішня політика;
- побудова сильної та дієвої армії.
- право на зброю;
- освіта та молодіжна політика;
- енергетика та екологія;
- медицина, демографія;
- міграційна політика.

Перейдемо до розгляду вирішення декількох питань (зазначених вище) у програмі «Національного визволення і державотворення». Будемо розглядати ширше ті розділи і підрозділи у яких пропонується вирішення процесів національного визволення і державотворення, а соціальні аспекти розглядати будемо у мінімальній кількості.

У розділі «1.Встановлення конституційного ладу» у підрозділі «1.1.Відновлення нацією своїх прав на самовизначення в Україні.» піднімається

питання відновлення права нації на самовизначення. Пропонується створення «конституанти».

«Конституанта – це орган установчої (засновницької) влади; всенародний, а в Україні це Український народ, вищий колегіальний представницький орган, спеціально скликаний для розробки, ухвалення й контролю виконання Конституції держави. Перші в світі Конституції були розроблені, ухвалені та запроваджені саме таким чином, а в умовах сьогодення Конституція України обов'язково має бути затверджена ще й всеукраїнським референдумом. В процесі вдосконалення Конституції України 1996 року потрібно врахувати вимоги Декларації про державний суверенітет України, яка наголошує що, Україна є суверенною національною державою, в якій виключно українська нація має невід'ємне право на самовизначення.»[9,с.12]

Також зазначається, що Конституанта буде мати право на розроблення Конституції України та затвердження будь яких змін до неї.

Підрозділ «1.2.Конституційне закріплення державності української нації та державної ідеології, заснованої на національній ідеї.» пропонує вирішення досить актуального питання державності української нації та державної ідеології. Зазначається, що на теперішній час діє застаріла система радянських владних рад. Також зазначається домінування централізованої системи над суспільством, чиновників над громадянами.

«16 липня 1990 року було проголошено Декларацію про державний суверенітет України, де було визначено Україну як суверенну національну державу, яка розвивається в існуючих кордонах на основі здійснення українською нацією свого невід'ємного права на самовизначення.

Самовизначення нації реалізується через утворення системи самоврядування.

Лише під прапором української національної ідеї і тільки через згуртовану під цим прапором національну громаду можна ідейно об'єднати устремління більшості народу з державотворчими зусиллями ідейно визначеної влади і зробити цю більшість народу активним і відповідальним суб'єктом державотворення.

Таким чином, на теперішній час побудова суверенної національної держави можлива лише через здійснення заміщення радянської системи рад на функціонування державної влади як унітарної децентралізованої республіки, побудованої на системі територіальних громад, об'єднаних у самостійну українську державу.

Тільки воля громад, інтегрована в єдину волю суспільства, становить могутню політичну силу і є волею українського народу – головного суб'єкта державотворення в цивілізованій державі.» [9,с.13]

У підрозділі «1.3.Формування самодостатніх громад як форми самовизначення української нації.» запропоновані пропозиції вирішення питань зазначених вище у підрозділі 1.2, через формування територіальних громад. Територіальні громади у розумінні авторів даної програми партії є об'єднаннями громадян адміністративно-територіальних одиниць, які будуть мати право вирішувати питання своєї публічної власності. Також автори посилаються на Європейський статут місцевого самоврядування.

«...Хартія передбачає, що вищі адміністративні органи повинні вирішувати конкретні проблеми лише у випадку, якщо їх вирішення силами місцевих органів є неефективним або неможливим.» [9,с.14]

Зазначається, що для того щоб територіальні громади були дійсно ефективними пропонється на державному рівні закріпити:

«...»

- спосіб формування територіальними громадами владних структур (органів) знизу вгору за принципом субсидіарності, тобто вирішенню конкретних проблем на найближчому до повсякденних потреб людей щаблі влади;

- вибори голів територіальних громад та представників територіальних громад (сьогодні – депутати сільських, селищних, міських рад) мають відбуватись з числа досвідчених авторитетних членів громади без огляду на їх політичні погляди з урахуванням законодавчо визначених кваліфікаційних вимог;

- принципи і механізми впливу громад на призначення (відкликання) керівників поліції, прокуратури і суду районного рівня;

- вибори (відкликання) територіальними громадами своїх голів без участі представницьких та виконавчих органів влади вищих рівнів з фінансуванням коштами самих громад.» [9,с.14]

Також у даному розділі автори пропонують вирішення не менш важливих проблем як:

- боротьба з корупцією;
- боротьба з олігархією;
- реформи правоохоронної та судової системи;
- дієва люстрація;
- оновлення кадрів в державному управлінні та правоохоронних органах;

- відкритість системи державних закупівель;

У розділі «2.Дієве народовладдя» запропоновані шляхи побудови в Україні громадянського суспільства яке буде мати розширені важелі впливу на владу.

«Референдуми повинні стати не консультативними і, на рівні Конституції України, закріплені як пряме волевиявлення народу, а рішення, прийняті на референдумі – обов'язковими до виконання, навіть без прийняття відповідного закону. Це і є прямим народовладдям. Якщо ж влада хоче просто дізнатися думку народу як консультативну, то для цього існують звичайні опитування громадської думки.» [9,с.25]

Також цікавими є пропозиції проведення референдумів при ключових змінах Конституції, адміністративного устрою і т.д. Оголошення імпічменту президенту України пропонується надати не тільки Верховній Раді України, але й народові, шляхом національного референдуму.

«Місцеві референдуми повинні стати основою управління на місцях. Усі життєво-важливі рішення місцевих громад повинні прийматися шляхом проведення місцевих референдумів, а особливо, якщо вони стосуються культурної спадщини, елементів інфраструктури, як тієї, що вже є, так і тієї, що тільки планується, а також важливих зон спільного користування.» [9,с.25]

Також автори пропонують впровадження петицій, народної законодавчої ініціативи, народного вето, плебісциту, різних форм електронного народовладдя тощо. Особливі уваги потребує пропозиція плебісциту(референдум), особливо на місцевому рівні.

«Важливі рішення територіальної громади повинні прийматися спільно зі всіма членами громади. Відповідно, самі місцеві референдуми призначаються на основі підтриманих петицій про проведення таких референдумів, так само як і рішенням депутатів відповідного рівня.»[9,с.26]

Також пропонується визначити перелік питань які будуть вирішуватися тільки шляхом референдумів. Зазначається, що на місцевому рівні це можуть бути питання, пов'язані з інфраструктурою, приватизацією комунальних підприємств(опалення, подача електроенергії, газу) та їх продаж.

Підтримані петиції на рівні Верховної Ради України пропонується автоматично надавати статус законопроектів від громадян та передаватися на розгляд у відповідні комітети.

«У цілому, держава, шляхом введення електронного уряду, системи достовірної ідентифікації виборців повинна прагнути до максимальної передачі громадянам законодавчих функцій, до максимального залучення громадян у процес прийняття надважливих управлінських рішень.»[9,с.27]

У розділі також запропоновано:

- Скорочення кількості депутатів Верховної Ради України;
- Реформа заробітної плати, пільг і компенсацій депутатів всіх рівнів;
- Зняття виборчих бар'єрів, забезпечення відкритості виборчих списків;
- Запровадження суворих обмежень на політичну рекламу;
- Запровадження дієвого механізму висловлення недовіри кандидату на виборчу посаду, механізму відкликання народного обранця, дієвого механізму імпічменту президента;
- Обмеження депутатської недоторканності і притягнення до відповідальності за нехтування обранцями депутатськими обов'язками, невиконання передвиборної програми, діяльність всупереч програмі;
- Обмеження загального виборчого права в Україні з метою запобігання популізму (політичного аферізму);
- Створення муніципальної поліції та забезпечення виборності її керівників.
- Забезпечення виборності, справжньої незалежності та відповідальності суддів і прокурорів.

Перейдемо до одного з найважливіших розділів у програмі, розділу «3. Культура. Мова. Духовність». Як ми бачимо даний розділ охоплює в собі три основних напрямки у національному питанні.

Для сучасного суспільства проблема формування духовності, духовної культури особливо актуальна. Відчуженість від культури, знецінення престижу освіти та інтелектуальної діяльності, заниження моральних критеріїв своєї та чужої поведінки складають невирішені проблеми при формуванні життєвої позиції підростаючого покоління.

Згідно з пріоритетом гуманістичних цінностей, значенням індивіда в культурно-духовному розвитку країни цінність людини визначається духовною культурою, якою вона володіє. Духовна культура особистості розглядається як мінімально необхідний комплекс загальнокультурних знань, ідей, ціннісних уявлень, універсальних способів пізнання, мислення, форм практичної діяльності, без оволодіння якими неможлива взаємодія людей, гармонія особистості й суспільства. Процес виховання духовності виступає як відтворення духовної культури, нагромадженої в суспільстві, та стимулювання внутрішнього саморозвитку людини.

У програмі пропонується те, що держава має взяти на себе відповідальність за забезпечення високого культурного рівня українців, втілення цілісної програми культурного розвитку суспільства.

«На місці слабкості і невиразності ми маємо створити постійно діючий фактор ширення в суспільстві високих естетичних, духовних та моральних цінностей і формування національної етичної та естетичної свідомості українців. Маємо виробити в кожному українцеві духовно-світоглядний імунітет проти агресивних російського та західного культурних впливів.» [9,с.36]

Пропонується, що Держава має плекати серед своїх громадян ідеалістичне світосприйняття, відданість духовним максимам, культ героїзму, самовідданості та шляхетності.

«Саме тому держава повинна всіма силами сприяти спротиву культурній колонізації, формуванню культурного імунітету шляхом, з одного боку, підтримання високих естетичних, духовних і моральних цінностей і формування національної ідеалістичної свідомості Українців, з іншого, - встановлюючи протекціоністські заходи, покликані захистити національну культуру, включаючи елементи цензури.»[9,с.37]

Також запропоновано:

- політика у сфері культури має забезпечити об'єднання усіх громадян нашої країни, незалежно від віросповідання, мови спілкування та політичних поглядів, довкола ідеї нової, заможної і сильної Української Самостійної Соборної Держави.
- держава, тісно співпрацюючи з різними суспільними інститутами, докладатиме максимум зусиль до подолання наслідків панування комуністичної ідеології, русифікації, нищення національної пам'яті та інших форм денаціоналізації.

«Держава повинна застосувати низку конкретних заходів в галузі розвитку культури, максимально задіявши державні, комунальні, громадські і комерційні організації для формування національної свідомості українців, яка ґрунтується на традиційних цінностях і високих моральних ідеалах, у тому числі:

1. Необхідно ввести квоту на національний україномовний продукт на телебаченні (виготовлений українськими громадянами і юридичними особами як самостійно, так і спільно з іноземними організаціями) – 30% і з

поступовим збільшенням до 75%. Це стосується у тому числі й авторських програм, документальних і художніх фільмів, серіалів, шоу та ін.

2. Слід встановити квоту на показ українських фільмів (художніх, документальних і мультиплікаційних), які пропагують національну ідею у кінотеатрах. Причому квота повинна бути не меншою, ніж 10% спочатку із щорічним збільшенням на 10% – до 50%. Це є частиною простого рішення, звідки взяти ресурси на український кінематограф.

3. Створення відкритої платформи, яка надає можливості будь-якій українській чи іноземній фізичній, юридичній особі, у тому числі телеканалам, громадським об'єднанням, іноземним представництвам, державі через різні міністерства та відомства брати участь у фінансуванні створення українських фільмів і з правом на частку з прибутку чи на благодійних засадах. При чому такі доходи не повинні вважатися доходами від нестатутної діяльності.

4. Державне співфінансування кінофільмів (не більше 40%) повинно надаватися творам, які знищують шароварницький, індивідуалістичний споживацький стереотипи і утверджують українськість як синонім сили, успіху, величі.

5. Сприяння розвитку національних молодих творчих колективів, в тому числі через програми державного фінансування їх участі в українських конкурсах та фестивалях, надання можливості доступу до теле- та радіоефіру (як мінімум до ефірів громадського мовлення), встановлення обов'язковості (квоти) запрошення таких колективів та надання суттєвих переваг при організації концертів, фестивалів та заходів за державні чи комунальні кошти.

6. Розвиток музеїв культури і мистецтв на місцевому рівні, сприяння створенню місцевих музеїв територіальними громадами, у тому числі організація постійних експозицій у таких музеях національних музейних фондів, особливо українських художників. Підтримка молодих українських

художників завдяки можливості безкоштовної організації їхніх виставок у державних і місцевих музеях та галереях, за умови, що їхня творчість не суперечить традиційним цінностям української нації і становить художню цінність. Стимулювання комерційної виставкової справи через першочергові права оренди державного і комунального майна.

7. Необхідно в системі Міністерства закордонних справ України створити департамент культури, який повинен займатися перекладом тих українських авторів, які отримали визнання на конкурсах в Україні, на іноземні мови, координувати і просувати літературні, художні, музичні та інші твори за кордоном на всіх культурних заходах і в місцевому культурному просторі. У кожній амбасаді України необхідно створити відповідні культурні центри для цих цілей і відкрити вакансію культурного представника. Це не просто підтримка українських культурних діячів – це підняття вартості української культури у глобальному світі й очах українського народу, формування інвестиційної привабливості країни, сприяння туризму.

8. Осучаснення і перетворення місцевих бібліотек у центри культурного і наукового розвитку – центри для дистанційного онлайн навчання, місця проведення зустрічей з діячами науки, культури і мистецтва, постійно діючі виставки, насамперед місцевих діячів мистецтва, що ґрунтуються на національних традиціях, місця проведення лекцій, семінарів, зустрічей, організацій в бібліотеках комерційного ко-воркінгового простору, шоу-румів, доступ до принтерів, сканерів, копіювальної техніки, обладнання для проведення презентацій.

9. Держава зобов'язана брати суттєву участь у національних етнофестивалях, етновиставках, концертах етнічної музики і в подібних заходах, шляхом максимального сприяння і співфінансування.»[8,с.38-40]

- впровадження дієвих механізмів протистояння розповсюдженню занепадницьких та розкладницьких мистецьких течій, культу наживи, розпусти, егоїзму.

- забезпечення розвитку української мови як єдиної державної, її повноцінного функціонування в усіх сферах суспільного життя.

«Для відродження, підтримки і розвитку української мови необхідно не паякати про важливість, а прийняти низку реальних заходів:

1. Зробити українську мову одним із критеріїв на отримання громадянства України, шляхом проведення відповідного екзамену.

2. Встановити та удосконалювати ліміти із поступовим їх підняттям на використання іноземних мов на телебаченні, радіо. Ввести додаткові аналогічні ліміти для театрів, гастролів естрадних виконавців, гумористів (крім міжнародних фестивалів і конкурсів). Безумовно, жодні ліміти не можуть бути встановлені на виконання класичних творів на мові оригіналу чи класичних музичних творів.

3. Необхідно запровадити акциз на ввезення книжок на іноземних мовах, окрім тих, ввезення яких погоджено з Міністерством освіти України або в єдиному примірнику для особистого використання, окрім підручників для вивчення іноземних мов і розмовників. Дія акцизу повинна поширюватися і на всі друковані іншомовні ЗМІ. Дія даних правил не повинна поширюватися на літературу і видання англійською мовою, як мови міжнародного спілкування. Для деяких мов (французька, іспанська, німецька, італійська, китайська, арабська, і, можливо, деякі інші) також можна зробити виключення, але на паритетних умовах із країнами, де ці мови є найбільш поширеними.

4. При проведенні тендерів чи будь-яких інших державних чи комунальних закупівлях – уся технічна і супровідна документація на товари, що експортуються в Україну, повинна бути виключно українською мовою (крім

випадків, коли послуги надаються поза межами України). Забороняється закупляти за державні кошти програмне забезпечення без інтерфейсу, технічної документації і допомоги українською мовою.

5. Необхідно заборонити давати будь-яку рекламу, включаючи соціальну, за державні або комунальні кошти українським онлайн-виданням, у яких головна сторінка не державною мовою для користувачів з України. Українським версіям онлайн-видань, веб-порталів необхідно встановити такі ж ліміти по використанню іноземних мов, як і для телебачення (враховуючи блоги, авторські колонки, новини та інше).

6. Важливим елементом є захист прав споживачів. На території України кожен громадянин України чи юридична особа володіє безвідмовним правом комунікувати і отримувати всі види послуг чи будь-яку інформацію державною мовою від будь-яких юридичних осіб і приватних підприємців. Безумовно, підприємці, компанії та організації можуть ідентифікувати громадянина чи представника юридичної особи як іншомовного і перейти на мову, якій громадянин, підприємець чи представник юридичної особи надає перевагу; але у випадку неправильної ідентифікації при першому ж проханні зобов'язані перейти на державну мову.

7. Безумовно, необхідно запровадити адміністративну і кримінальну відповідальність за порушення норм законодавства з підтримки української мови, а саме:

- Якщо будь-які юридичні особи усіх форм власності (крім дипломатичних представництв і організацій, що мають дипломатичний статус) обслуговують громадян України на території України (крім онлайн послуг) іноземними мовами без їхньої згоди, то на такі юридичні особи накладається штраф у розмірі 100 мінімальних заробітних плат (крім державних органів

виконавчої влади, народних депутатів усіх рівнів, комунальних органів влади, бюджетних установ, де відповідальність є персональною).

- Припинення державного фінансування дошкільних, середньоосвітніх, професійно-технічних, вищих навчальних установ, де викладання предметів (окрім викладання іноземних мов) ведеться іншими мовами (не враховуючи кримсько-татарської) вище встановленого ліміту (30%), крім англійської.

- Введення штрафів за використання державними службовцями, депутатами усіх рівнів і бюджетниками іншої, крім державної мови під час виконання службових обов'язків у робочий час (окрім випадків спілкування з іноземними громадянами, чи інтерв'ю закордонним ЗМІ, або ж, якщо службові обов'язки прямо вимагають чи дозволяють використання іншої мови, окрім державної), у розмірі п'яти мінімальних заробітних плат. Причому, під час повторного порушення даної норми працівник чи держслужбовець підпадає під звільнення.

- Штрафи за публічне використання державними службовцями, депутатами усіх рівнів і бюджетниками будь-якої іншої, окрім державної мови під час виконання службових обов'язків у робочий час (публічні виступи, виступи на телебаченні, радіо, інтерв'ю і проведення брифінгів із українськими журналістами, публікації у соцмережах і т.д.) у розмірі 10 мінімальних заробітних плат.

- Кримінальна відповідальність за зневажливе ставлення до української мови (штучна мова, суміш польської та російської і т.п.) – один рік позбавлення волі, виправні роботи, або штраф. Для іноземних громадян передбачити заочне засудження за цією статтею. Експертизу подібних публічних висловлювань необхідно доручити Інституту української мови НАН України з урахуванням контексту висловлювання.

- гарантування розвитку мов та культур представлених в Україні бездержавних та державних народів.
- сприяння утворенню в Україні єдиної Помісної Христової Церкви.
- забезпечення свободи всіх віросповідань у межах держави, якщо вони не загрожують її існуванню та не виступають проти моральності та традиційних устоїв українського народу.
- заборона діяльності релігійних культів та сект, які стоять на антинаціональних, антидержавних засадах, несуть загрозу психічному та фізичному здоров'ю громадян.»[9,с.41- 42]

Потрібно зазначити що кожне слово в програмі продумане ретельно і читаючи можна прослідкувати велике бажання керуватися не популістичними гаслами, а запропонувати дійсно дієві та революційні кроки для побудови Української Самостійної Соборної Держави. Розглянувши основні розділи можна дати високу оцінку програмі «Національного визволення та державотворення»

ВИСНОВКИ

В даній курсовій роботі розглянута досить актуальна тема націоналізму як політичної ідеології та практики.

«Національна ідеологія – це сукупність поглядів щодо інтересів нації і шляхів їх забезпечення. Вона має політичний зміст і стає засобом згуртування нації навколо мети розбудови власної державності. Близьким, але ширшим за змістом від «національної ідеології», є категорія «націоналізм».[13,с.122]

Розглянувши розвиток українського націоналізму в історії України можна сказати, що він став основним фактором створення України як держави. Оскільки ідеї незалежної України відстоювали протягом віків українські націоналісти, які вели як пропагандивну діяльність так і чинили збройний спротив всім ворогам української нації.

Український націоналізм повернувся до своїх витоків – Східну Україну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТРАТУРИ

1. Баган Олег. Націоналізм і націоналістичний рух. Історія та ідеї. Дрогобич. «Відродження» -, 1994. - 192 с.
2. Декалог “десять заповідей українського націоналіста» [Електронний ресурс] - режим доступу: <http://ukrnationalism.com/the-nationalist-movement/ideology/laws-of-ukrainian-nationalism/47-dekaloh-desiat-zapovidei-ukrainskoho-natsionalista.html>
3. Ентоні Д. Сміт. Націоналізм. Теорія, ідеологія, історія. Переклав з англійської Роман Феценко. Київ — 2004
4. Іванишин Василь. Українська ідея: вибрані твори / За ред. Петра Іванишина. — Дрогобич: Посвіт, 2014. — 928 с.
5. Кобзар/ Т.Шевченко [Електронний ресурс] - режим доступу: <https://www.e-reading.club/book.php?book=1000311>
6. Листи на Наддніпрянську Україну Михайла Драгоманова / Михайло Драгоманов ; Партія Укр. Соціалістів-Революціонерів. — 2-ге вид. [Б.м.] — Наклад і друк парт. друкарні, 1915. — 114 с.
7. Нація. Державність. Націоналізм. / В. Іванишин. — Дрогобич; Львів : Відродження, 1992. — 176 с.
8. Олег Баган. Актуальна націософія: теоретичні, культурологічні, геополітичні, історіософські аспекти. — Львів: ЛА «Піраміда». — 2016. — 672 с.
9. Програма «Національного визволення та державотворення» — 2017. 128 с.
10. Рудакевич О. М. Національний принцип: етнополітична концепція нації : моногр. / О. М. Рудакевич. — Тернопіль : ТНЕУ, 2009. — 292 с.
11. Рудакевич О. М. Демократія як чинник формування націй і національних держав / О. М. Рудакевич // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. — 2012. — Вип. 6. — С. 91–100.

12. Рудакевич О. Національна політична культура: випробовування державністю / О. Рудакевич // Психологія і суспільство. – 2013. – № 3. – С. 91–96
13. Рудакевич О. М. Політологія: лекції, семінари, самостійна робота: навч. посібник / О. М. Рудакевич. – Тернопіль : Астон, 2015. – 304 с.
14. Самостійна Україна / М. Міхновський [Електронний ресурс] - режим доступу: http://aps-m.org/wp-content/uploads/2017/03/Samostiina_Ukraina_vyd2012.pdf
15. Теорії нації та націоналізму / Георгій Касьянов. – Київ: Либідь, 1999. – 349, [2] с.
16. Цитати націоналістів та визначних людей України [Електронний ресурс] - режим доступу: https://franz.io.ua/s6716/citati_nacionalista